

## نقش «کارکرد» در شکل‌گیری سبک: یک بررسی تطبیقی

مصطفی رضایی دیل\*

دانشگاه مجازی المصطفی

### چکیده

یکی از مسائل تأثیرگذار در شکل‌گیری سبک یک اثر ادبی اهداف و کارکردهایی است که مؤلف برای اثر خود در نظر دارد؛ بر همین اساس یک محتوای واحد، متناسب با اهداف و کارکردهای گوناگون، می‌تواند اساس تولید آثار ادبی کاملاً گوناگونی از نظر سبکی شود. پژوهش حاضر کوشیده است با مبنا قرار دادن این اصل، دو کتاب کودک را که طرح داستانی و تصویرپردازی یکسان دارند، بررسی کند و با روش کیفی و رویکردی توصیفی-تحلیلی نشان دهد چگونه اهداف و کارکردهای مختلف، دو سبک کاملاً متفاوت را ایجاد کرده است. در این جستار داستان *Ape Date* اثر نورا گیدوس با داستان «آقای مونی خانم جوننی» اثر ناصر کشاورز از منظر سبک‌شناسی مقایسه شده است. بررسی سبکی این دو اثر نشان می‌دهد، هرچند این دو کتاب محتوای یکسانی دارند، اهداف متفاوت مؤلفان آن‌ها سبک‌های کاملاً متفاوتی را شکل داده است. کتاب *Ape Date* اثری ادبی-آموزشی است که می‌کوشد تلفظ صحیح بعضی صامت‌ها و مصوت‌ها را به نوآموزان زبان انگلیسی بیاموزد. پدیدآورندگان این اثر یک «کتاب تصویری داستانی آسان‌خوان» تألیف کرده‌اند که تعداد کلمه‌ها در آن بسیار معدود و متناسب با اهداف آموزشی، کتاب و جمله‌ها بسیار ساده و کوتاه هستند؛ اما کتاب «آقای مونی خانم جوننی» یک «داستان مصور» است که می‌کوشد با روایتی منظوم همراه با بیان جزئیات صحنه‌ها و کنش‌ها، کودک را به خود جذب کند و او را به شنیدن و خواندن چندباره و به‌ذهن سپاری داستان و بازگویی آن برانگیزد و از این طریق به «رشد ذهنی، تقویت حافظه و زبان‌آموزی» او یاری رساند.

واژه‌های کلیدی: اهداف و کارکردها، کشاورز، گیدوس، ویژگی سبکی.

\* استادیار زبان و ادبیات فارسی rezaei.dill@chmail.ir

## ۱. مقدمه

امروزه با توجه به ارتباط‌های گسترده میان فرهنگ‌های مختلف با زبان‌های متفاوت، ترجمه‌ی متون ادبی از یک زبان به زبان‌های دیگر، بیش از همیشه رونق دارد. این مسئله در ادبیات کودک نیز به‌وفور دیده می‌شود. گاه متن‌هایی در یک جامعه غیرفارسی‌زبان برای مخاطبان کودک آن تولید می‌شوند که متناسب با اهداف آموزشی خود، سبک نگارشی ویژه‌ای دارند. گاه این‌گونه متن‌ها مبنای تالیف کتاب‌هایی به زبان فارسی برای کودکان قرار می‌گیرند؛ اما هنرمندی که به این امر می‌پردازد، با توجه به تفاوت‌های موجود بین زبان فارسی با زبان مبدأ و با در نظر گرفتن اهداف و کارکردهای دیگری برای اثر، آن را با سبکی کاملاً متفاوت به زبان فارسی باز می‌نویسد. یکی از این کتاب‌ها، مجموعه‌ی دوازده‌جلدی *قصه‌ترانه‌های ناصر کشاورز* است که براساس بعضی از داستان‌های مجموعه‌ی آموزشی *من اکنون می‌خوانم (Now I'm reading)* از نورا گیدوس (Nora Gaydos) با تصویرگری بی. بی. سمز (B. B Sams) تولید شده است.

این پژوهش می‌کوشد ابتدا هدف‌ها و کارکردهای مدنظر دو مجموعه را برشمارد، سپس با رویکردی توصیفی-تحلیلی، سبک نگارشی آن‌ها را در خلال یک داستان مشترک از دو مجموعه تحلیل کند و نشان دهد چگونه یک طرح واحد داستانی به همراه تصاویری مشترک، در دو زبان مختلف کارکردهایی متفاوت می‌یابد و متناسب با این کارکردها، سبک‌های نگارشی کاملاً متفاوتی را شکل می‌دهد.

## ۲. پیشینه و ضرورت تحقیق

بررسی‌های سبکی متون ادبی در زبان فارسی پیشینه‌ای گسترده دارد. در حوزه‌ی ادبیات کودک نیز در برخی کتاب‌ها و مقاله‌ها می‌توان بررسی‌ها و تحلیل‌هایی را یافت که صبغه‌ی سبک‌شناسانه دارند؛ برای مثال می‌توان به مقاله‌ی «نقد کتاب حسنی نگو یه دسته‌گل اثر منوچهر احترامی» نوشته‌ی خسروی و رئیسی (۱۳۹۰) اشاره کرد که بخشی از مباحث مطرح‌شده در آن، جنبه‌ی سبک‌شناسی دارد. در برخی کتاب‌ها نیز جوانب ادبی-هنری

شعر کودک بررسی شده است؛ مانند کتاب قصه‌ی منظوم و جایگاه آن در ادبیات کودک نوشته‌ی اسپید (۱۳۸۸) که در آن تعدادی از قصه‌های منظوم کودکانه بررسی و بسیاری از جنبه‌های سبکی آن‌ها را برشمرده شده است؛ با وجود این پژوهش حاضر از چند جهت نوآوری‌هایی دارد و همین جنبه‌ها به‌نوعی ضرورت انجام چنین پژوهشی به‌شمار می‌روند:

۱. در پژوهش حاضر دو داستان کودک با محتوای یکسان، یعنی طرح داستانی و تصاویر مشابه، اساس مقایسه سبک‌شناسانه قرار گرفته‌اند؛

۲. در این پژوهش دو اثری که با هم مقایسه می‌شوند، هرچند در محتوا مشترک‌اند، یکی به زبان انگلیسی و برای مخاطب انگلیسی‌زبان نگاشته شده است و دیگری به زبان فارسی و برای مخاطبان فارسی‌زبان؛ بنابراین این بررسی به‌نوعی تحلیل تطبیقی به‌شمار می‌رود؛

۳. در پژوهش حاضر علاوه‌بر تحلیل سبکی دو متن، ارتباط و ویژگی‌های سبکی آن‌ها با هدف‌ها و کارکردهای مدنظر مؤلف نیز بررسی شده است.

### ۳. مسئله

یکی از مفاهیم بنیادین که در بحث از سبک مطرح شده، مفهوم سبک به معنای گزینش است (رک. فتوحی، ۱۳۹۱: ۳۵ - ۳۹؛ شمیسا، ۱۳۸۶: ۲۶-۳۷؛ وردناک، ۱۳۸۹: ۲۱ - ۲۲). این تعریف از سبک بدین معناست که شخص از میان شیوه‌های گوناگونی که برای بیان معنا و مفهوم وجود دارد، دست به انتخاب می‌زند و آن را در قالب واژه‌ها و عبارات خاصی بیان می‌کند؛ بنابراین «سبک در معنای گزینش، زمانی تحقق پیدا می‌کند که برای گفتن یک مفهوم یا انجام یک کار، بیش از یک شیوه وجود داشته باشد و شخص از میان آن شیوه‌ها، یکی را گزینش کند» (فتوحی، ۱۳۹۱: ۳۵). سبک را سخن متناسب با موقعیت نیز خوانده‌اند و موقعیت را فضای ارتباطی‌ای دانسته‌اند که خود متشکل از عناصر و اجزای مختلفی است (همان: ۵۷ - ۵۹). یکی از این عناصر شکل‌دهنده‌ی موقعیت، «هدف کلام» است؛ زیرا «هر سخن برای دستیابی به هدف معین فردی یا اجتماعی تنظیم می‌شود» (همان: ۵۹). این سخن بدین معناست که یکی از عناصر مؤثر در شکل‌گیری سبک، هدفی

است که گوینده یا نویسنده‌ی آن، برای گفتن یا نوشتن دارد. وردناک در بحث از بافت و جایگاه آن در شکل‌گیری ویژگی‌های سبکی، سازه‌هایی را برای متن برمی‌شمارد که یکی از آن‌ها «موضوع، هدف و کارکرد» متن است (رک. وردناک، ۱۳۸۹: ۴۲)؛ او همچنین سبک را به «شیوه‌ی متمایزی از کاربرد زبان «به منظوری خاص» و برای «ایجاد تأثیری ویژه»» تعریف می‌کند (همان: ۲۰).

«هدف پدیدآورنده» یک اثر در شکل‌گیری سبک دارای چنان اهمیتی است که در تعریفی که از منظر زبان‌شناسی برای سبک ارائه شده، به‌صراحت بر آن تأکید شده است: «در اصطلاح زبان‌شناسی، سبک عبارت است از شیوه‌ی کاربرد زبان در یک بافت معین به وسیله‌ی شخص معین برای هدفی مشخص» (فتوحی، ۱۳۹۱: ۶۴)؛ بنابراین اگر دو نویسنده بخواهند، یک معنا و مفهوم را به شکلی هنری و هدفمند بیان کنند، هریک متناسب با هدف و کارکردی که برای اثر خود در نظر دارند، اثری خلق خواهند کرد که از نظر سبکی با اثر دیگر متفاوت خواهد بود.

با نظر به همین مباحث است که پژوهش حاضر می‌کوشد دو کتاب کودک را -یکی به زبان انگلیسی و دیگری به زبان فارسی- با هم مقایسه کند که طرح داستانی واحد و تصویرهای یکسانی دارند و نشان دهد چگونه اهداف و کارکردهای دو مؤلف، منجر به شکل‌گیری سبک‌هایی کاملاً متفاوت شده است. کتاب‌های مدنظر یکی داستان کودکانه‌ی دوست آقای میمون (Ape date) تألیف نورا گیدوس و دیگری، کتاب آقای مونی، خانم جونی اثر ناصر کشاورز است که براساس کتاب گیدوس سروده شده است.

#### ۴. مجموعه‌ی من اکنون می‌خوانم

مجموعه‌ی من اکنون می‌خوانم عنوان کلی کتاب‌های سطح دوم از یک مجموعه‌ی کمک‌آموزشی است که خانم «نورا گیدوس» به همراه تصویرگر کتاب «بی بی سمز» آن را در چهار سطح به زبان انگلیسی طراحی و تألیف و در امریکا منتشر کرده‌اند. مجموعه‌ای که در این نوشتار مورد بحث است، دوره‌ی دوم این مجموعه، یعنی دوره‌ای است که با

عنوان کلی من اکنون می‌خوانم منتشر شده است. از میان داستان‌های گوناگون این مجموعه، دوازده داستان انتخاب شده و اساس نگارش مجموعه‌ی قصه‌ترانه‌های ناصر کشاورز قرار گرفته است.

۱.۴. اهداف و کارکردهای مجموعه‌ی من اکنون می‌خوانم و داستان «دوست آقای میمون»  
نورا گیدوس در مقدمه‌ی این کتاب‌ها درباره‌ی هدف این مجموعه چنین می‌نویسد: «اینجا در سطح دو، خوانندگان خردسال با مصوت‌های بلند آشنا می‌شوند. در این کتاب‌ها، به آن‌ها فرصتی داده می‌شود تا تفاوت بین مصوت‌های کوتاه و بلند را به خاطر بسپارند که این مسئله، درک و اعتمادبه‌نفس آن‌ها را در خواندن بالا خواهد برد» (Gaydos, 2001: 5) گیدوس هدف نهایی این کتاب‌های آموزشی را رساندن کودکان به سطحی از مهارت می‌داند که در آن سطح، بتوانند متن را به‌روانی و به‌طور مستقل بخوانند و درک کنند (همان). در ابتدای داستان مورد بررسی این نوشتار یعنی «دوست آقای میمون» اهداف آموزشی مورد نظر، در قالب آشنایی کودک با این موارد بیان شده است:

۱. مصوت مورد نظر: مصوت بلند «a»<sup>۱</sup>. ۲. حروف تعریف و اضافه<sup>۲</sup>. ۳. کلمات مختوم به «ing» و «-s»<sup>۴</sup>. ۴. صامت‌های مرکب آغازین «gr, pl, tr, fl»<sup>۴</sup>.

#### ۲.۴. ویژگی‌های سبکی کلی مجموعه‌ی من اکنون می‌خوانم

خانم گیدوس در مقدمه‌ای که بر سطح دوم از مجموعه‌ی من اکنون می‌خوانم نوشته‌اند، چند ویژگی مهم را برای داستان‌های سطح دوم برشمرده‌اند (همان: ۲) که به آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱. هر داستان برای آموزش یک مصوت بلند خاص طراحی شده است؛
۲. روش آموزش این کتاب‌ها داستان‌محور است؛ یعنی آموزش مصوت‌ها و تلفظ واژگان در خلال داستان‌هایی اتفاق می‌افتد که طرح‌های داستانی کامل شامل یک ابتدا، یک میانه و یک انتهای مشخص دارند؛ به‌نحوی که متن‌های مفرح و انتخاب شخصیت‌های مورد علاقه‌ی کودکان، آن‌ها را تشویق می‌کند، داستان‌ها را با زبان و بیان خود بازگو کنند؛

۳. متن داستان‌ها ساده و تکرارشونده هستند؛ بدین معنا که در هر داستان تعداد معدودی از کلمه‌ها، با نظم و آهنگی کنترل‌شده تکرار می‌شوند و این مسئله زمینه را برای تمرین بیشتر کودکان نوآموز، تقویت مهارت خواندن و در نتیجه افزایش اعتمادبه‌نفس آن‌ها فراهم می‌کند؛

۴. الگوی واژگانی داستان‌ها بدین شکل است که هر داستان با دو واژه آغاز می‌شود و در هر صفحه یک یا دو کلمه بدان افزوده می‌شود. سپس به یک عبارت و پس از آن به جمله‌های کوتاه و در نهایت، در پایان داستان به جمله‌هایی بلندتر منتهی می‌شود؛

۵. کتاب‌ها، تصویرهای رنگارنگ، جذاب و همراه با جزئیات دارند که به جذابیت متن و گیرایی آن کمک می‌کنند.

در پایان هر داستان سؤال‌هایی آمده است که مهارت کودکان را در درک مطلب تقویت می‌کند و از سوی دیگر، توانایی آن‌ها را در درک واژگان جدید متن و در مهارت‌های زبانی آموزش داده‌شده در داستان افزایش می‌دهد.

#### ۳.۴. مختصات سبکی کتاب *Ape Date*

کتاب *Ape Date* که در این پژوهش از آن با نام فارسی دوست آقای میمون نام برده‌ایم، چند صفحه مقدمه و دوازده صفحه متن دارد. صفحه‌ی آغازین آن به بیان هدف‌های آموزشی و صفحه‌ی پایانی نیز به پرسش‌هایی در حوزه‌ی درک مطلب اختصاص دارد. بدین ترتیب، اصل داستان در ده صفحه روایت شده است. می‌توانیم مهم‌ترین ویژگی‌های سبکی این کتاب را چنین برشماریم:

#### ۱.۳.۴. داستان تصویری

بررسی دقیق کتاب گیدوس نشان می‌دهد که تعداد کلمه‌های آن بسیار کم است (در مجموع ۶۶ کلمه). هر صفحه یک تصویر دارد به همراه کلمه‌ها یا جمله‌هایی متشکل از ۲ تا ۱۱ کلمه. همین تعداد کم کلمه و جمله‌های بسیار ساده در کنار تصویرهای کتاب، داستانی ساده را روایت می‌کنند؛ به‌نحوی که می‌توان این اثر را یک کتاب تصویری دانست.

درباره‌ی کتاب‌های تصویری گفته‌اند: «این کتاب‌ها از راه یک‌رشته تصاویر زیاد، همراه با متنی کمابیش اندک یا بدون متن، اطلاعاتی را منتقل کرده یا داستانی را بازگو می‌کنند» (نورتون، ۱۳۸۲: ۱۸۶)؛ همچنین چنانکه نورتون با تکیه بر نظر زتا ساترلند و تسی هرن بیان می‌کند، در کتاب‌های تصویری، اهمیت تصاویر به اندازه‌ی متن یا حتی بیش از آن است (همان). «بسیاری از کتاب‌های تصویری میان متن و تصویر توازنی را برقرار می‌کنند که هریک بدون دیگری ناقص‌اند» (همان). در این کتاب نیز بار اصلی نقل داستان و صحنه‌ها و اتفاق‌ها را تصویرها بر دوش می‌کشند و این مسئله کاملاً عمدی و سنجیده اتفاق افتاده است؛ برای مثال استفاده از ساعت دیواری در تصویرها برای نشان‌دادن زمان سپری‌شده و انتظار آقای میمون، شگردی خلاقانه است که در کلام اشاره‌ای به آن نشده است.

#### ۲.۳.۴. متن بسیار ساده بدون پرداختن به جزئیات

در کتاب *دوست آقای میمون* آنچه متن روایت می‌کند، در حد یک طرح ساده باقی مانده و کلمه‌ها به‌هیچ‌وجه به پرداخت جزئیات صحنه‌ها و کنش‌های داستانی وارد نشده‌اند و نقل داستان بیشتر بر عهده‌ی تصویرها گذاشته شده است. همه‌ی آنچه کلمه‌ها نقل کرده‌اند چنین است:<sup>۵</sup>

«میمون/ میمون خاکستری/ میمون خاکستری یک کیک درست می‌کند/ میمون خاکستری کیک را برای پختن روی سینی می‌گذارد/ میمون خاکستری منتظر است کیک بپزد/ وای! کیک از شعله‌ها بیرون آمد/ میمون خاکستری دارد کیک را در بشقاب می‌گذارد / میمون خاکستری منتظر دوستش است/ میمون خاکستری کیک را خورد/ دوستش خیلی دیر آمد».

اگر تصاویر را کنار بگذاریم، آنچه جمله‌های بالا به‌تنهایی روایت می‌کنند، نمی‌توان یک داستان نامید؛ بلکه در حد یک طرح ساده داستانی است که می‌تواند با پرداخت توصیف جزئیات کنش‌ها و صحنه‌ها به یک داستان ساده کودک تبدیل شود؛ اما تأمل در کلمه‌های به‌کاررفته در متن و تطبیق آن‌ها با آنچه در بخش ویژگی‌های کلی مجموعه‌ی *من اکنون می‌خوانم* بدان اشاره شد، نشان می‌دهد که این مسئله کاملاً آگاهانه اتفاق افتاده

است؛ چراکه روایتگری تصاویر به مؤلف این امکان را داده است که بدون داشتن دغدغه‌ی روایت قصه، تنها کلمه‌هایی را ضمیمه‌ی تصویرها کند که در چارچوب آموزشی مورد نظرش بگنجد. هیچ کلمه‌ای در متن دیده نمی‌شود، مگر اینکه ذیل یکی از موارد ذکر شده در صفحه‌ی نخست کتاب (مهارت‌های مورد آموزش در این داستان<sup>۶</sup>) قرار دارد.

#### ۳.۳.۴. واژه‌های هم‌آوا و تکرارشونده

چنانکه اشاره شد، کل متن داستان دوست آقای میمون از ۶۶ کلمه تشکیل شده است. از این تعداد، ۴۳ کلمه در متن تکرار شده‌اند؛ یعنی حدود ۶۵٪ از آن‌ها. ترکیب «The gray ape» ۷ بار تکرار شده و ابار هم ترکیب «The ape» آمده است. کلمه «cake» ۵ بار به شکل «the cake» تکرار شده و یک بار هم به شکل «a cake» آمده است. از ۶۸ کلمه‌ی متن، ۳۷ کلمه یعنی حدود ۵۴٪ کلمه‌ها مصوت بلند «a» (با تلفظ /ai/) دارند؛<sup>۷</sup> یعنی همان آوایی که در آغاز کتاب هدف آموزشی اصلی کتاب دانسته شده است. بقیه‌ی کلمه‌ها نیز بیشتر یا حرف تعریف هستند، مانند «a» و «the» یا حروف اضافه‌ای مانند «on» و «for» که باز هم در مقدمه‌ی کتاب، آموزش تلفظ صحیح آن‌ها، از هدف‌های مدنظر ذکر شده است. خود گیدوس نیز در مقدمه‌اش بر این دوره از کتاب‌های من اکنون می‌خوانم، به این مختصه‌ی سبکی اشاره کرده و تناسب آن را با اهداف اثر بیان کرده است (Gaydos, 2001: 7).

#### ۴.۳.۴. کتاب آسان‌خوان داستانی

الگویی که مؤلف کتاب در مقدمه‌اش بر مجموعه کتاب‌های من اکنون می‌خوانم طرح کرده، به‌طور کامل در داستان دوست آقای میمون اجرایی شده است؛ به این معنا که داستان با دو واژه آغاز می‌شود و در هر صفحه یک یا دو کلمه به آن اضافه و بعد به یک عبارت منجر می‌شود و در صفحه‌های بعد به جمله‌هایی کوتاه تبدیل می‌شود و در پایان داستان به جمله‌هایی بلندتر منتهی می‌گردد. همچنین چنانکه پیش‌تر اشاره شد، کلمه‌های به‌کاررفته از یک سو بسیار محدود هستند و در صفحه‌های مختلف تکرار می‌شوند و از سوی دیگر بیشتر آن‌ها از یک نظم آوایی و آهنگ برخوردارند. بار اصلی روایت داستان



نیز بر عهده‌ی تصویرها است. در تقسیم‌بندی انواع کتاب‌های تصویری، به چنین کتاب‌هایی «کتاب‌های آسان‌خوان» گفته می‌شود (رک. نورتون، ۱۳۸۲: ۲۰۵). «کتاب‌های آسان‌خوان به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که کودکان با داشتن مهارت‌های ابتدایی خواندن، بتوانند آن را بخوانند. این کتاب‌های پایه همچون پلی میان نوآموزان و دنیای کتاب هستند. این کتاب‌ها نیز همچون کتاب‌های تصویری داستانی، تصویرهایی دارند که خط داستانی را پیش می‌برند. برخلاف کتاب‌های داستانی، واژه‌ها کنترل‌شده است تا نوآموزان بتوانند به‌طور مستقل آن را بخوانند» (همان)؛ کتاب نورا گیدوس را به دلیل داشتن طرح داستانی، می‌توان نوعی کتاب آسان‌خوان داستانی نامید.

#### ۵.۳.۴. پرسش درباره‌ی داستان

در پایان کتاب به سبک کتاب‌های آموزشی داستانی کودک، پرسش‌هایی درباره‌ی اتفاق‌های قصه و نیز کلمه‌های هم‌آوای طرح‌شده در متن کتاب مطرح شده است. دو پرسش مربوط به داستان، کودک را به اندیشیدن درباره‌ی قصه‌ی نقل‌شده توسط متن و تصویرها دعوت می‌کند و تمرکز چند پرسش بعدی بر نکته‌های آوایی آموزش‌داده‌شده در کتاب است و می‌کوشد کودک را ترغیب کند با دقت بیشتری کلمه‌های هم‌آوای موجود در متن را مرور و تمرین کند و با آن‌ها جمله‌های جدید بسازد.

#### ۵. کتاب آقای مونی خانم جونی

ناصر کشاورز مجموعه‌ی دوازده‌جلدی *قصه‌ترانه‌های خود را با عنوان کلی «قصه‌های چی بود چی شد»* براساس کتاب‌هایی از مجموعه‌ی *من اکنون می‌خوانم اثر گیدوس و سمز* سروده است؛ یعنی براساس تصویرها و طرح داستانی آن کتاب‌ها، داستان‌هایی را به زبان فارسی در قالب نظم خلق کرده است. مطالعه‌ی متن کتاب‌های گیدوس و مقایسه‌ی آن‌ها با «قصه‌های چی بود چی شد» اثر کشاورز نشان می‌دهد که کتاب فارسی، ترجمه‌ی کتاب اصلی نیست؛ بلکه در سبک داستان‌پردازی و روایت، تفاوت‌هایی اساسی با آن دارد؛ چراکه هم ساختار واژه‌ها و آواها و تلفظ دو زبان فارسی و انگلیسی با هم متفاوت است

و هم متناسب با این تفاوت‌ها، اهداف و کارکردهایی که هر یک از این دو نویسنده برای کتاب خود در نظر داشته‌اند، کاملاً با دیگری فرق دارد.

در این بخش، ابتدا به هدف‌ها و کارکردهای مورد نظر مجموعه‌ی «قصه‌های چی بود چی شد» اثر کشاورز پرداخته می‌شود، سپس تلاش می‌شود ضمن تشریح سبک قصه‌پردازی و سرایش داستان *آقای مونی خانم جون* از این مجموعه، ارتباط سبک آن با هدف‌ها و کارکردهای مورد نظر کتاب تبیین شود.

### ۱.۵. اهداف و کارکردها

پشت جلد هر دوازده داستان این مجموعه، یادداشتی کوتاه از مؤلف کتاب، ناصر کشاورز وجود دارد که با تأمل در آن می‌توان به هدف‌ها و کارکردهای مدنظر آفریننده اثر پی برد: «در این کتاب‌ها، قصه‌ها با ضرباهنگی خاص بیان می‌شود؛ قصه‌ای که به شیوه‌ی ترانه و شعر بازگو می‌شود. این روش باعث می‌شود کودک با علاقه‌ی بیشتری قصه را دنبال کند و آن را بیاموزد. در پایان قصه‌ها از کودک خواسته می‌شود تا خود، آنچه را فراگرفته بازگو کند. امیدواریم این قصه‌ها به رشد ذهنی کودک، تقویت حافظه و زبان‌آموزی او کمک کند و همچنین دقایقی شاد و سرگرم‌کننده با بزرگ‌تر خود داشته باشد» (کشاورز، ۱۳۹۵: پشت جلد).

در این یادداشت کوتاه از یک‌سو به سبک کلی داستان‌های این مجموعه اشاره شده است؛ اینکه «قصه‌ها با ضرباهنگ خاص می‌شوند»، به معنای موزون بودن آن‌هاست و از سوی دیگر، هدف‌ها و کارکردهایی برای این مجموعه ذکر شده که می‌توان آن‌ها چنین طبقه‌بندی کرد:

**الف. اهداف فرایندی:** ۱. ترغیب کودک به دنبال‌کردن داستان؛ ۲. برانگیختن کودک به آموختن داستان؛ ۳. ترغیب کودک به بازگویی داستان بعد از شنیدن و خواندن آن؛ ۴. ساختن دقایقی شاد و سرگرم‌کننده برای کودک.

ب. اهداف و کارکردهای نهایی: ۱. کمک به رشد ذهنی کودک؛ ۲. کمک به تقویت حافظه کودک؛ ۳. کمک به زبان‌آموزی کودک.

### ۲.۵. ویژگی سبکی کلی کتاب آقای مونی خانم جونئی

بخشی از یادداشت مؤلف در پشت جلد کتاب، به سبک کلی داستان اشاره دارد: «در این کتاب‌ها قصه‌ها با ضرباهنگی خاص بیان می‌شود؛ قصه‌ای که به شیوه‌ی ترانه و شعر بازگو می‌شود». بررسی کتاب نشان می‌دهد که مقصود ایشان از «ضرباهنگ» موسیقی ایجادشده توسط «وزن و قافیه» است و منظورشان از «به شیوه‌ی ترانه و شعر» همان منظوم‌بودن قصه است؛ به تعبیر دیگر، داستان آقای مونی خانم جونئی، قصه‌ای منظوم است؛ زیرا «قصه‌ی منظوم شکلی ادبی است که در آن شعر و قصه در تلفیق با هم، همراه با هدف‌های آموزشی، تربیتی و سرگرمی از صافی یک زبان هنرمندانه می‌گذرند. این شکل، ویژگی‌های قصه و شعر را یک‌جا داراست» (شعبانی، ۱۳۷۲: ۲۵)؛ بنابراین روایت داستانی کودکانه در قالب نظم، ویژگی کلی سبکی‌ای است که خود به دیگر مختصات سبکی آن جهت می‌دهد و چارچوبی کلی را بنا می‌کند که دیگر عناصر درون آن شکل می‌گیرند.

از آنجاکه «هر متن سندی مستقل برای تحلیل و ارزیابی محسوب می‌شود و با استناد به اصول و قوانین کلیشه‌ای نمی‌توان ادبیات کودکان را تحلیل کرد» (محمدی، ۱۳۷۸: ۱۳) و «روش‌شناسی تأکید دارد که هر متن ادبی سندی است که ابزارهای نقد خود را می‌آفریند» (همان)، در واکاوی ویژگی‌های سبکی داستان آقای مونی خانم جونئی، بدون محدودکردن خود به قالب‌های معمول تشریح‌شده در برخی منابع، با تأمل دقیق در متن -در جایگاه یک متن زنده و خلاق- و تحلیل آن، متناسب با هدف‌ها و چارچوب مقاله، برخی نکته‌های متن را بررسی می‌کنیم.

### ۱.۲.۵. پرداخت طرح داستان و روایتی نسبتاً کامل

روایت را در یک تعریف ساده قصه‌ای دانسته‌اند که به وسیله‌ی یک راوی بیان می‌شود و مبتنی بر توالی حوادث است (رک. سلاجقه، ۱۳۸۷: ۴۲۲)؛ البته هرچند عنصر روایت در

قصه‌های کودکانه وجود دارد، «در این گونه از ادبیات داستانی، عناصر تشکیل دهنده‌ی اثر، به‌خصوص شخصیت‌پردازی، فضاسازی، صحنه‌سازی به اشاره است؛ چنان کدهایی که برای شناساندن پدیده‌ای آورده می‌شود و می‌توان گفت در قصه، ما با ابعاد کلی صحنه و فضا شخصیت آشنا می‌شویم و هنرمند به تشریح و توصیف آن‌ها نمی‌پردازد و این عمل روی بقیه‌ی عناصر نیز تأثیر می‌گذارد و آن‌ها نیز اغلب به اشاره خواهند بود» (یوسفی، ۱۳۸۷: ۱۵).

طرح داستان *آقای جونئی*، خانم جونئی همان طرح کتاب *گیدوس* است. طرح داستان *گیدوس* چنین است: «میمون خاکستری کیکی درست می‌کند و بعد از پخته‌شدن آن، مدتی منتظر دوستش می‌ماند؛ بعد کیک را به‌تنهایی می‌خورد و بعد از آن، دوست او از راه می‌رسد». البته طبیعی است که متناسب با سن کم مخاطبان داستان، طرح داستان نباید پیچیده باشد (رک. محمدی، ۱۳۷۸: ۱۱۵).

ناصر کشاورز همین طرح را محور داستان خود قرار داده و به آن پایبند بوده است؛ اما با پرداختن به جزئیات شخصیت‌ها و اتفاق‌ها و صحنه‌ها و دیگر عناصر داستان، به‌خوبی از طرح ساده‌ی اولیه، قصه‌ای منظوم پدید آورده است؛ به‌نحوی که می‌توان گفت یکی از ویژگی‌های اصلی سبک قصه‌پردازی در کتاب *آقای مونی*، خانم جونئی که آن را از سبک داستانی *گیدوس* متمایز می‌کند، همین پرداختن به جزئیات است؛ به‌نحوی که در عین واحدبودن طرح هر دو کتاب، روایت کشاورز کامل‌تر، پخته‌تر و قصه‌وارتر از روایت ساده و اولیه‌ی *گیدوس* است.

#### ۲.۲.۵. کتاب داستانی *مصور*

کشاورز در اثر خود همه‌ی جزئیات داستان را بیان کرده؛ نکته‌ای را در نسخه‌ی انگلیسی داستان کتاب نمی‌یابیم که سربسته در تصویر وجود داشته باشد، مگر اینکه شاعر در بازنویسی داستان به فارسی، آن را به‌روشنی و به‌تفصیل بیان کرده است؛ بنابراین برخلاف کتاب *گیدوس*، کتاب کشاورز کتاب تصویری نیست؛ بلکه کتاب داستانی *مصور* است؛ یعنی داستانی که خود کامل است و تصویرها در آن، نقش تکمیل‌کنندگی داستان را بر

عهده دارند، نه نقش محوری؛ به‌شکلی که نبود هر تصویر، باعث نقص در روایت داستان شود (رک. قزل‌ایاغ، ۱۳۹۲: ۲۸۸).

### ۳.۲.۵. نام‌گذاری

یکی از مواردی که در تحلیل داستان می‌تواند بررسی شود، نام داستان و نام شخصیت‌های آن است؛ به تعبیر دیگر در بررسی یک داستان «شخصیت‌ها از جنبه‌ی نام‌شناسی نیز تحلیل می‌شوند. نام، بخشی از هویت شخصیت است. در گونه‌های داستانی کهن، نام‌ها بیشتر کلی هستند. اما در گونه‌های داستانی نو، نام‌ها خاص‌تر می‌شوند و جزئی از شخصیت‌ها به حساب می‌آیند. در داستان‌های مصور و تصویری، نام‌ها همچنان کلی است» (محمدی، ۱۳۷۸: ۲۱۴).

کشاورز داستان خود را *آقای مونی*، خانم *جونی* نامیده است. این نام به همراه تصویر روی جلد کتاب که در آن دو شخصیت داستان در کنار هم دیده می‌شوند، از همان آغاز، به‌اجمال مخاطب را با شخصیت‌های داستان آشنا می‌سازد و زمینه‌ی ذهنی و روانی مناسبی در کودک برای ورود به کتاب ایجاد می‌کند.

در کتاب *گیدوس* شخصیت‌ها نام‌های کلی دارند. شخصیت اصلی داستان با نام «The Ape» و «The gray Ape» خوانده شده بود؛ یعنی «میمون» و «میمون خاکستری» و شخصیت فرعی داستان نیز «The Date» و «his date» که باز هم کلی است و بیانگر هیچ خصوصیتی نیست؛ اما کشاورز برای این دو شخصیت داستان، نام‌هایی ویژه گذاشته است: «آقای مونی» و «خانم جونی». این نام‌گذاری از چندجهت بسیار هنرمندانه به‌نظر می‌رسد: نخست آنکه واژه‌ی «مونی» به دلیل تناسب لفظی با «میمون»، نامی مناسب برای شخصیت اصلی داستان به‌شمار می‌رود؛ دیگر آنکه نام دو شخصیت دارای نوعی از جناس‌اند که در بدیع سنتی جناس لاحق خوانده شده است (رک. همایی، ۱۳۸۱: ۵۶)؛ چراکه دو نام «مونی» و «جونی» فقط در حرف نخست مختلف‌اند. این هم‌جنسی و هم‌آوایی به زیباتر و منسجم‌تر شدن ساختار داستان کمک کرده است؛ زیرا از یک‌سو با قالب داستان که قصه‌ای منظوم و قافیه‌دار است، همخوانی دارد (به‌ویژه اینکه وزن این

دو کلمه با وزن کلی داستان یکسان است) و از سوی دیگر، دو شخصیت داستان زن و شوهر خوانده شده‌اند و انتخاب دو نام هم‌وزن و هم‌قافیه و متجانس برای آنان، برای مخاطبان داستان که کودکان خردسال (گروه‌های الف و ب) هستند، خوشایند و پذیرفتنی جلوه می‌کند و موجب ارتباط بیشتر مخاطب با داستان می‌شود. نکته‌ی دیگر اینکه این نام‌گذاری هوشمندانه، به شاعر اجازه داده است بدون خارج‌شدن از وزن، هر جا روایت ایجاب می‌کند، نام شخصیت‌ها را بیاورد و حتی با قراردادن آن‌ها در پایان مصراع‌ها قافیه‌سازی کند.

#### ۴.۲.۵. کودکانه‌بودن شخصیت اصلی

یکی از وجوه پررنگ شخصیتی «آقای مونی» که در داستان به شکل غیرمستقیم و گذرا مطرح شده است، جنبه‌ی کودک‌گونگی اوست؛ بدین معنا که برخی کنش‌های رفتاری و کلامی او، کنش‌هایی است که در عالم واقع از کودک سرمی‌زند نه فردی بالغ و دارای همسر و خانواده؛ برای مثال بعد از اینکه کیک پخته و آماده می‌شود، آقای مونی با اینکه کیک را برای هدیه‌دادن به همسرش پخته است، نمی‌تواند تا آمدن او صبر کند و آن را می‌خورد: «آقای مونی صبرش دیگه سر او مد/ کم‌کم لجش دراومد/ کیکه رو تنهایی خورد/ روش یه قلپ چایی خورد» (کشاورز، ۱۳۹۵: ۱۰). نمونه‌ی دیگر از برخورد کودکانه‌ی شخصیت اصلی داستان در صفحه‌ی پایانی مشاهده می‌شود. هنگامی که همسرش از راه می‌رسد و با دیدن ظرف خالی کیک، «لب و رچید و با غصه سر تکون داد» (همان: ۱۱). آقای مونی با سادگی‌ای کودکانه و کودک‌انگارانه، چنین پاسخ می‌دهد: «عزیز دلم گفتم میای ساعت هفت/ دیر او مدی، کیکه رو گربه خورد رفت» (همان). محوریت چنین شخصیت کودک‌گونه‌ای در داستان، موجب همذات‌پنداری کودک با آن می‌شود و باعث می‌شود وقایع داستان نزد او باورپذیرتر باشد و آن‌ها را به دنیای خود نزدیک‌تر بباید.

#### ۵.۲.۵. موسیقی شعر

موسیقی همواره یکی از ارکان مهم مقوم شعر بوده و در کنار منخیل‌بودن، از ویژگی‌های متمایزکننده‌ی نظم از نثر به‌شمار می‌رفته است. درباره‌ی یکی از انواع موسیقی شعر یعنی

موسیقی برآمده از وزن گفته‌اند: «لذت بردن از آن، گویا امری غریزی است یا نزدیک به غریزی و به‌همین دلیل هم هست که در شعر کودکان و شعر عوام، چشمگیرترین عامل، عامل وزن است که آشکارترین موسیقی را همراه دارد» (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۰: ۹۵). در حوزه‌ی شعر کودک در مقایسه با شعر بزرگسال اهمیت وزن دوچندان است؛ چراکه به دلیل علاقه‌ی ذاتی و بالفعل کودکان به ضرباهنگ و موسیقی، هر قدر غنای موسیقی شعر بیشتر باشد، جذابیت آن نیز برای کودکان بیشتر خواهد شد. بررسی کتاب *آقای مونی خانم* جونی نشان می‌دهد که از ویژگی‌های سبکی مهم مؤلف، بهره‌گیری بسیار خوب و موفق از موسیقی شعر در همه‌ی انواع لفظی آن است. مقصود از موسیقی لفظی، مجموع موسیقی ایجادشده از وزن، ردیف و قافیه و موسیقی برآمده از هماهنگی صامت‌ها و مصوت‌های کلمات شعر است که به ترتیب، موسیقی بیرونی، موسیقی کناری و موسیقی داخلی خواننده شده‌اند (همان: ۹۵-۹۶). کشاورز در ایجاد جذابیت برای اثر خود، بیشترین بهره را از موسیقی شعر برده و به‌خوبی توانسته است با بهره‌گیری از این ترفند شاعرانه، بر جذابیت شنیداری اثر خود بیفزاید و زمینه‌ی جذب مخاطب کودک را به داستان فراهم آورد. برای بررسی دقیق‌تر موسیقی شعر قصه‌ی منظوم *آقای مونی خانم جونی*، آن را به تفکیک انواع موسیقی مطرح‌شده شعر تحلیل می‌کنیم:

**موسیقی بیرونی:** این نوع موسیقی که در واقع آهنگ ایجادشده از وزن شعر است (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۹: ۵۱)، در سراسر قصه‌ی منظوم آقای مدیر خانم جونی جریان دارد؛ چراکه هر چند قالب شعری این داستان، شعر نیمایی است و طول مصراع‌ها در بخش‌های مختلف کم‌وزیاد می‌شود، تمام جمله‌های آن وزن دارند. هر چند پاره‌های این داستان منظوم -برخلاف قالب‌های سنتی- وزن یکسانی ندارند، وزن بیشتر آن‌ها در قالب زحاف‌های زیرمجموعه‌ی بحر رجز، مانند «مفتعلن» و «مفاعلن» می‌گنجد. اگر هم گاهی خروج از این وزن و بحر وجود دارد، آنچنان نیست که در روانی متن اختلالی ایجاد کند و برای خواننده یا شنونده‌ی عادی قابل حس باشد.

**موسیقی کناری و درونی:** «موسیقی کناری همان موسیقی قافیه و ردیف و چیزهایی است که بتواند در پایان مصراع‌ها، موسیقی از این دست به وجود آورد» (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۰: ۹۵) و «منظور از موسیقی داخلی یا درونی مجموعه‌ی تناسب‌هایی است که میان صامت‌ها و مصوت‌های کلمات یک شعر ممکن است وجود داشته باشد» (همان: ۹۶). موسیقی برآمده از صنایع لفظی‌ای چون انواع مختلف جناس، زیرمجموعه‌ی همین موسیقی درونی هستند (همان: ۹۷). البته مصراع‌بندی‌های این اثر به شیوه‌ی شعر نیمایی نامنظم هستند و بلند و کوتاه می‌شوند؛ بنابراین جای قرارگرفتن قافیه‌ها از الگوی خاصی پیروی نمی‌کند و هر جا کلام و روایت اقتضا کرده، قافیه‌های متعدد از هر سه نوع انتهایی، میانی و آغازی قرارگرفته‌اند؛ مقصود از قافیه‌ی انتهایی، همان قافیه‌ی شناخته‌شده‌ی معمول است؛ علاوه‌بر آن، اگر هماهنگی کلمه‌ها در داخل مصراع‌ها پیش بیاید، بر موسیقی وزن می‌افزاید؛ حال «اگر این نوع هماهنگی میانی به یاری قافیه انجام گیرد، این قافیه‌ها را قافیه‌ی میانی می‌خوانیم و چنانکه در آغاز مصراع‌ها بیابند، قافیه‌های آغازی خوانده می‌شوند» (کیانوش، ۱۳۷۹: ۶۲)؛ علاوه‌بر وجود قافیه‌های مکرر و برخی صنایع لفظی چون سجع و جناس، در بسیاری از مصراع‌ها حضور ردیف نیز، موسیقی کناری شعر را تقویت کرده است. همه‌ی این عوامل موسیقی‌آفرین، در یک راستا عمل می‌کنند و آن ایجاد و تقویت موسیقی لفظی کلام در کنار موسیقی برآمده از وزن شعر است. برای نشان‌دادن بسامد بالای حضور این عوامل موسیقی‌آفرین - بدون تفکیک انواع قافیه‌های درونی و بیرونی، ردیف و صنایعی مانند جناس و سجع و تکرار - آن‌ها را در چند سطر از این کتاب، با کشیدن خط مشخص می‌کنیم:

یک آقا میمونه بود تنها توی خونه بود؛ اسمش چی بود آقای مونی؛ زنش کی بود، خانوم جونی؛ «خانوم جونى روز تولدش بود آقای مونی تو فکرهای خودش بود»؛ «آقای مونی فکری اومد توی سرش؛ یه چیز خوب هدیه بده به همسرش. نگاهی کرد دور و برش؛ خلاصه رفت و آورد، فاشق و آرد و کاسه»؛ «آقای مونی شی تیر و پی تیر، آرد و با تخم‌مرغ و شیر، با پودرهای بگير و نگير، تو کاسه ریخت و هم زد، از این طرف به اون طرف قدم زد (کشاورز، ۱۳۹۵: ۲-۴).



## ۶.۲.۵. نحو جملات

یکی دیگر از ویژگی‌های سبکی این داستان، رعایت نظم طبیعی ارکان جمله‌ها است؛ بدین‌معنا که جابه‌جایی ارکان جمله که معمولاً در شعر به ضرورت وزنی، زیاد رخ می‌دهد، در این قصه به‌ندرت دیده می‌شود. این ویژگی سبکی باعث شده است، مخاطب اثر که کودکان خردسال گروه‌های سنی «الف» و «ب» هستند، به‌آسانی با متن ارتباط برقرار کنند و معنا را دریابند؛ برای مثال چند جمله از داستان ذکر می‌شود: «خمیر کیک حاضر شد/ یه چیز شر و ور شد/ آماده‌ی رفتن توی فر شد»؛ «آقای مونی تا بوی کیکه رو شنید/ از جا پرید» (همان: ۵). البته در برخی جمله‌ها نیز تقدم فعل را برای تأکید بر عمل انجام‌شده می‌توان دید؛ اما به‌نظر نمی‌رسد که این جابه‌جایی مختصر در معنای جمله‌ها دشواری ایجاد کرده باشد؛ چراکه این جابه‌جایی به‌شکلی بسیار طبیعی و نزدیک به زبان گفتار اتفاق افتاده است؛ مانند این جمله‌ها: «آقای مونی کیک رو گذاشت با آب و تاب تو بشقاب»؛ «از یک شمرد تا بیست و صد، ولی باز هم خانم جونمی نیومد»؛ «شد شیکمش یه دمبک؛ زد روش و گفت: تولدش مبارک» (همان: ۱۰).

## ۷.۲.۵. زبان ساده، عامیانه و کودکانه

از ویژگی‌های دیگر سبکی قصه‌ی منظوم آقای مونی خانم جونمی این است که زبان آن بسیار ساده و نزدیک به زبان گفتار است و شاعر در کلام خود به فراوانی از تعبیرها و اصطلاح‌های عامیانه بهره برده است. چند سطر از متن کتاب برای نمونه ذکر می‌شود و واژگان و تعبیرهای گفتاری و عامیانه‌ی موجود در آن‌ها با خطی زیرشان متمایز می‌گردند: «آقای مونی کیک رو گذاشت با آب و تاب تو بشقاب»؛ «آقای مونی چنگال به دست، چشم‌ها رو بست، منتظر زنش نشست. یکم گذشت خانم جونمی نیومد، دو کم گذشت، نیومد؛ از یک شمرد تا بیست و صد، ولی باز هم خانم جونمی نیومد»؛ «آقای مونی صبرش دیگه سراومد، کم کم لجش دراومد؛ کیکه رو تنهایی خورد، روش یه قلمپ چایی خورد» (همان: ۸-۱۰).

علاوه‌بر کلمه‌های معمول زبان گفتاری، شاعر از برخی تعبیرها و اصطلاح‌های خاص فرهنگ عامیانه و گاه کودکانه نیز استفاده کرده است که هم به گفتاری و عامیانه‌ترکردن زبان کمک کرده و هم طنزی کلامی و ملاحظتی خاص به آن بخشیده است؛ مانند این تعبیرها: «کیکه رو زود از توی فر، با قر و فر، آورد بیرون؛ چه کیکی شد، جونمی جون»؛ «کم کم لجش دراومد»؛ «شد شیکمش یه دمبک / زد روش و گفت: تولدش مبارک»؛ «لب ورچید» (همان: ۷، ۱۰-۱۱).

### ۸.۲.۵. طنز کودکانه

از دیگر عناصر سبک‌ساز داستان *آقای مونی خانوم جونمی*، طنز ملیح کودکانه‌ای است که در جای‌جای آن دیده می‌شود. این طنزها گاه کلامی‌اند و گاه رفتاری (طنز موقعیت). مقصود ما از طنز کلامی کودکانه، آوردن ترکیب‌ها یا اصطلاح‌هایی است که به دلیل ویژگی‌های موسیقایی یا معنایی‌شان، برای کودکان غالباً خنده‌آور و دلچسب هستند؛ مانند این ترکیب‌ها و اصطلاح‌ها: «آقای مونی شی‌تیر و پی‌تیر، آرد و با تخم‌مرغ و شیر، با پودرهای بگیر و نگیر، تو کاسه ریخت و هم زد»؛ «خمیر کیک حاضر شد، یه چیز شر و ور شد»؛ «کیکه رو زود از توی فر، با قر و فر، آورد بیرون؛ چه کیکی شد، جونمی جون» (همان: ۴-۵ و ۷).

مقصود از طنز رفتاری نیز طنزی است که از کنش‌های شخصیت‌های داستان به وجود می‌آید. دو نمونه ذکر می‌شود: نمونه‌ی اول آنجایی است که شخصیت اصلی داستان، علی‌رغم آنکه از اول، کیک را برای هدیه‌ی تولد همسرش پخته است، نمی‌تواند میل خود را به خوردن آن کنترل کند و آن را به تنهایی می‌خورد و فقط به یاد همسرش یک «تولدش مبارک» می‌گوید: «آقای مونی صبرش دیگه سر اومد، کم کم لجش در اومد؛ کیکه رو تنهایی خورد، روش یه قلب چایی خورد. شد شیکمش یه دمبک؛ زد روش و گفت: تولدش مبارک» (همان: ۱۰).

نمونه‌ی دیگر در پایان داستان است که همسر آقای مونی وارد داستان می‌شود و با تعجب و نازاحتی، به آقای مونی و ظرف‌های خالی از کیک نگاه می‌کند. در مقابل، آقای

مونی با یک سادگی کودک‌گونه و ساده‌انگاری مخاطب، این‌گونه به او توضیح می‌دهد: «عزیز دلم، گفتم میای ساعت هفت؛ دیر اومدی، کیکه رو گربه خورد و رفت» (همان: ۱۱). این توجیه و جمله که «کیکه رو گربه خورد و رفت»، برای بیشتر کودکان آشناست و مشابه آن را در گفتگوهایشان با اطرافیان و والدین شنیده‌اند؛ به همین دلیل به‌خوبی با آن ارتباط برقرار می‌کنند و نوعی حس رضایت و شادمانی از آن دریافت می‌کنند.

### ۹.۲.۵. پرسش درباره‌ی داستان

در پایان داستان پرسش‌هایی درباره‌ی اتفاق‌هایی که در قصه افتاده، طرح شده و از مخاطب خواسته شده به آن‌ها پاسخ دهد. مؤلف کوشیده است با طرح این پرسش‌ها، کودک را به اندیشیدن درباره‌ی قصه وادارد تا از این راه، قوه‌ی تفکر و تجزیه و تحلیل او نیز در مواجهه با داستان و شعر، بیش از پیش فعال شود و با تمرین تفکر درباره‌ی داستان، درک او از متن‌های که می‌شنود یا می‌خواند بیشتر شود.

### ۶. نتیجه‌گیری

هرچند کتاب *آقای مونی خانم جونی* براساس کتاب *Ape Date* تألیف شده و طرح داستانی و تصویرهای آنان مشترک است، مقایسه‌ی این دو کتاب نشان می‌دهد که از نظر سبک داستان‌پردازی، زبانی، بیانی و دیگر جنبه‌های ادبی، تفاوت‌های اساسی بسیاری دارند؛ به‌نحوی که می‌توان اثر کشاورز را نوعی بازآفرینی کتاب *گیدوس دانست*. تطبیق ویژگی‌های سبکی هر یک از این دو کتاب، با اهدافی که مؤلفانشان برای اثر خود در نظر داشته‌اند، نشان‌دهنده‌ی آن است که ریشه‌ی تفاوت‌های سبکی این دو اثر را باید در تفاوت هدف‌ها و کارکردهای دو مؤلف جستجو کرد. کتاب *Ape Date* یک داستان از مجموعه‌ای آموزشی است که قصد دارد به کمک داستان‌هایی ساده، مخاطبان خردسال خود را با مصوت‌های بلند زبان انگلیسی آشنا کند؛ در نتیجه مؤلف اثر به یاری تصویرگر آن، یک کتاب «تصویری داستانی آسان‌خوان» پدیدآورده است. این کتاب می‌کوشد، از طریق تصویرها و داستانی که روایت می‌کند، مخاطب را جذب کند و با استفاده از کلماتی

بسیار محدود و هدفمند، آواهای موردنظر را به او بیاموزد و ترغیبش کند با تکرار متن بسیار کوتاه و ساده‌ی کتاب و بازگویی و بازخوانی‌های مکرر آن، هدف‌های آموزشی مدنظر را پی‌بگیرد. مؤلف در پایان کتاب نیز با طرح چند پرسش ساده درباره‌ی متن داستان و کلمه‌های هم‌آوای آموزش داده‌شده، کوشیده است هم مخاطب را بیشتر و بهتر با داستان درگیر کند و هم او را ترغیب کند کلمه‌های هم‌آوای طرح‌شده در متن را بیابد و با جمله‌سازی بهتر بر آن‌ها مسلط شود.

ناصر کشاورز، مؤلف کتاب *آقای مونی، خانم جوننی*، کارکردهای نهایی اثر خود را «کمک به رشد ذهنی کودک، تقویت حافظه و تقویت زبان‌آموزی» و ساختن دقایقی شاد و سرگرم‌کننده برای او دانسته است. ایشان در تلاش برای دستیابی به این هدف‌ها، قصه‌ای منظوم سروده است که این ویژگی‌های سبکی را دارد: روایت داستانی نسبتاً کامل همراه با پرداختن به جزئیاتی مانند نام شخصیت‌ها و کنش‌های آنان، کودکانه‌بودن شخصیت اصلی، نحو سالم جمله‌ها و نزدیکی ساختار آنان به زبان گفتاری و پرهیز از جابه‌جایی اجزای جمله، استفاده از زبان و تعبیرات ساده و عامیانه، وجود نوعی طنز لطیف کودکانه در قصه به همراه بهره‌گیری از انواع موسیقی لفظی شامل موسیقی بیرونی، کناری و درونی به بهترین شکل.

این مختصات سبکی در تعامل با هم، قصه‌ی منظومی را شکل داده‌اند که به‌خوبی مخاطب خردسال را به خود جذب می‌کند و با سرگرم‌ساختن شادمانه‌ی او، وی را به شنیدن و خواندن چندباره داستان و بازگویی آن برمی‌انگیزد. این مسئله در کنار دایره‌ی لغوی نسبتاً گسترده و متنوع، اما ساده و متناسب با درک کودک از یک سو منجر به تقویت توانایی‌های ذهنی و زبانی کودک می‌شود و از سوی دیگر باعث می‌گردد او بدون انجام هیچ تلاش اجباری، ناآگاهانه این داستان آهنگین را به ذهن بسپارد و با بهره‌گیری از حافظه‌ی خود، آن را بازخوانی و بازگویی کند که این مسئله نیز علاوه بر کمک به رشد ذهنی، به تقویت حافظه‌ی او می‌انجامد. آخرین ویژگی سبکی کتاب، آوردن پرسش‌هایی درباره‌ی داستان است

که کودک را به تلاشی ذهنی درباره‌ی قصه‌ای که خوانده یا شنیده، وامی‌دارد؛ این مسئله نیز همسو با هدف‌هایی است که مؤلف کتاب برای آن ذکر کرده است.

### یادداشت‌ها

1. Vowel sound : long a.
2. Sight words: The , a, to , on, is , for, off, his, too.
3. Word ending: ...s, ...ing.
4. Initial consonant blends : gr, pl, tr, fl.
5. عین ترجمه متن کتاب نقل شده است.
6. این مهارت‌ها در صفحات قبل مقاله ذیل عنوان «اهداف و کارکردهای مجموعه...» ذکر شده است.
7. ape/ gray/makes/ wait/ places/ bake/ tray/ cake/ ape/ came/ flames/ lay/wait/ date/ ate/ came/ late.

### منابع

- اسپید، ندا. (۱۳۸۸). *قصه‌ی منظوم و جایگاه آن در ادبیات کودک*. تهران: ترفند.
- خسروی، حسین؛ رئیسی، میترا. (۱۳۹۰). «نقد کتاب حسنی نگویه دسته‌گل اثر منوچهر احترامی». *پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی*، شماره‌ی ۴، صص ۳۱-۵۲.
- سلاجقه، پروین. (۱۳۸۷). *از این باغ شرقی (نظریه‌های نقد شعر کودک و نوجوان)*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- شعبانی، اسدالله. (۱۳۷۲). «قصه‌ی منظوم، تاریخچه و ویژگی‌ها». *نشریه‌ی کلمه دانشجو*، شماره‌ی ۹ و ۱۰، صص ۲۵-۳۱.
- شفیعی‌کدکنی، محمدرضا. (۱۳۸۰). *ادوار شعر فارسی: از مشروطیت تا سقوط سلطنت*. تهران: سخن.
- \_\_\_\_\_ (۱۳۸۹). *موسیقی شعر*. تهران: آگاه.
- شمیسا، سیروس. (۱۳۸۶). *کلیات سبک‌شناسی*. تهران: میترا.

- فتوحی، محمود. (۱۳۹۱). سبک‌شناسی: نظریه‌ها، رویکردها و روش‌ها. تهران: سخن.
- قزل‌ایاغ، ثریا. (۱۳۹۲). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن. تهران: سمت.
- کشاوری، ناصر. (۱۳۹۵). آقای مونی، خانم جونئی: قصه‌ترانه‌های ناصر کشاوری (قصه‌های چی بود چی شد)، براساس کتابی از نورا گیدوس. تصویرگر: بی بی سمز، تهران: ناریا.
- کیانوش، محمود. (۱۳۷۹). شعر کودک در ایران. تهران: آگاه.
- محمدی، محمدهادی. (۱۳۷۸). روش‌شناسی نقد ادبیات کودکان. تهران: سروش.
- نورتون، دونا؛ نورتون، ساندرای. (۱۳۸۲). شناخت ادبیات کودکان: گونه‌ها و کاربردها از روزن چشم کودک. ج ۱، ترجمه‌ی منصوره راعی، ثریا قزل‌ایاغ، رضی هیرمندی و همکاران، تهران: قلمرو.
- وردناک، پیتر. (۱۳۸۹). مبانی سبک‌شناسی. ترجمه‌ی محمد غفاری، تهران: نی.
- همایی، جلال‌الدین. (۱۳۸۱). فنون بلاغت و صناعات ادبی. تهران: هما.
- یوسفی، محمدرضا. (۱۳۸۷). ادبیات کهن، ادبیات نو: «ساده‌نویسی، بازنویسی، بازنگری، بازآفرینی». تهران: بیک بهار.

Gaydos, Nora. (2001). *Now I'm reading, level 2: Amazing Animals, vol 1, Ape Date*, illustrated by B B Sams. Random House Children's Books.